

گه‌پران به دواى دابینکردنى به‌رژه‌وه‌ندییه‌کان به رێگه‌ی هیزی نه‌رمه‌وه

قه‌ره‌نى قادری

هه‌ریمی کوردستان، عێراق و ته‌واوی وڵاتانی ناوچه‌که له دۆخیکى ئالۆزدا ده‌ژین و خه‌ریکی یارییه‌کی فره‌لایه‌نه‌ن. هاوکێشه ده‌وله‌تییه‌کانی پوژژه‌لاتی ناوه‌راست که یاریکه‌ری مه‌یدانه‌که‌ن و به هه‌موو توانا و ده‌رفه‌ته سیاسی، ئابووری، دیپلۆماسی و ئەمنییه‌کانیانه‌وه هه‌ر کامه‌یان هه‌ول دهدات راسته‌وخۆ یان ناراسته‌وخۆ به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان دابین بکه‌ن، به‌لام ئه‌وه‌ی له‌و نیوه‌دا خه‌ریکی یارییه‌کی قورسه، هاوکێشه‌یه‌کی ناده‌وله‌تی (هه‌ریمی کوردستان) ه، و، ئه‌وه‌ی که تاجه‌ند ده‌توانی‌ت به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی خۆی (پاراستن و به‌هێزبوونی) خۆی مسوگه‌ر بکات؛ بۆ ئه‌وه‌یش ده‌بی‌ت به‌ گه‌لیک کۆلان و ته‌نگه‌به‌راندا ده‌رباز بی‌ت. بێ شک له‌و یارییه‌دا هیزی نه‌رم (دیپلۆماسی) به‌که‌ی هه‌ریمی کوردستان که‌ رووی ئاخافتنی له‌ جیهانی ده‌ره‌وه‌ی خۆیه‌تی، ده‌بی ده‌وری سه‌ره‌کیی تیدا بگێرێت.

بۆیه ده‌لێن سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌ پهنگانه‌وه‌ی سیاسه‌تی ناوخۆ و کۆمه‌لیک پێویستی، پرس و به‌رژه‌وه‌ندیی هاوبه‌شی نیوان هاوکێشه (ده‌وله‌تی و ناده‌وله‌تی)یه‌کانه، که هه‌ول ده‌دری‌ت به‌ رێگه‌ی دیپلۆماسی (دانوستان) هه‌و تا ئه‌و شوێنه‌ی که گونجاوه، و، توانایی، لێهاتوویی و هیزی بر ده‌کات، دابین بکری‌ت. سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌ به‌شیکی په‌یوه‌ندیی به‌ کاروباری ناوخۆه‌ هه‌یه و به‌شیکیشی گری‌دراوی باردۆخی ناوچه و جیهانه، هه‌روه‌ها به‌ رێگه‌ی چالاکیی دیپلۆماسی و سیاسه‌تی ده‌ره‌وه، ده‌کری‌ت داخوازی، به‌رژه‌وه‌ندی و ئه‌وله‌وییه‌ته‌کانی وڵاتان بناسری‌ن. هینری کیسینجیر له‌و باره‌به‌وه ده‌لێت: “سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌ هونه‌ری ناسینی ئه‌وله‌وییه‌ته‌کانه.” واته، هونه‌ری ناسین و دابینکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کان پیکه‌وه مانا ده‌ده‌ن، ده‌نا جیا له‌وه هه‌ول‌دانیکى بێئاگامه. نیچیرفان بارزانی، سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان، له سه‌ردانه په‌سمییه‌که‌ی پوژی ۳- ۱۱-۲۰۲۳ بۆ فه‌ره‌نسا، له‌گه‌ل ئیمانویل ماکروڤ، سه‌رۆککۆماری فه‌ره‌نسا و وه‌زیری به‌رگریی ئه‌و وڵاته، له‌ دانێشتنه‌کانیدا ریک باسی له ئه‌وله‌وییه‌ته‌کان (پرسه‌ ژبانی و هه‌نوکه‌یییه‌کان) ی هه‌ریمی کوردستان کرد.

سه‌باره‌ت به‌ په‌یوه‌ندییه‌کانی فه‌ره‌نسا له‌گه‌ل عێراق و هه‌ریمی کوردستان، ده‌بی بلی‌ین که؛ پته‌وه‌کردنی هاریکاریی نیوان فه‌ره‌نسا و عێراق و هه‌ریمی کوردستان له‌ چوارچه‌وه‌ی ریکه‌وتنی ستراتیژیی عێراق و فه‌ره‌نسا، گه‌توگۆی هه‌ولێر-به‌غدا بۆ چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کانیان، دۆخی سیاسی و ئەمنی و ئابووریی عێراق و دوا‌ین پێش‌هات و ئالۆزییه‌کانی ناوچه‌که، هه‌روه‌ها هه‌ول‌دان بۆ رێگرتن له‌ ته‌شه‌نه‌سه‌ندنی جه‌نگ و پاراستنی خه‌لکی سفیل (له‌ جه‌نگی نیوان ئیسرائیل و حماس) دا، هه‌روه‌ها به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی تیرۆر و مه‌ترسییه‌کانی داعش، په‌یوه‌ندییه‌کانی عێراق و هه‌ریمی کوردستان له‌گه‌ل وڵاتانی دراوسی و ناوچه‌که، گشتیان باس له ئه‌وله‌وییه‌ت و هاوبه‌شیی نیوان هه‌ریمی کوردستان و فه‌ره‌نسا ده‌که‌ن.

هه‌روه‌ها له دیداری سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان له‌گه‌ل سێباستیان لوکۆرنو، وه‌زیری به‌رگریی فه‌ره‌نسا، هه‌ر له‌سه‌ر بنه‌مای “ئه‌وله‌وییه‌ت” باس له پرسه‌ گرینگه‌کانی دوو لایه‌ن و ناوچه‌که‌ کرا و،

وهزیری بهرگریی فهپه‌نساڤاش ڤاشکاوانه “جهختی له پابه‌ندی و به‌رده‌وامیی پشتگیریی سه‌ربازیی ولاته‌که‌ی بۆ عیراق و هه‌ریمی کوردستان کرده‌وه و ئاماده‌ییی ولاته‌که‌ی بۆ فراوانکردنی هاریکاریی هاوبه‌ش له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی عیراق و فه‌په‌نسا له بواری سه‌ربازی و ئه‌منیدا دوویات کرده‌وه.” ئه‌م سه‌ردانه ره‌سمییه‌ی سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان له فه‌په‌نسا، هه‌ولدانیکی پێشوه‌خته‌یشه بۆ رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی رووداو و ئه‌و ئه‌گه‌رانه‌ی که له داها‌توودا روو ده‌ده‌ن.

له دیداری سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان له‌گه‌ل سه‌رۆککۆماری فه‌په‌نسا، باس له سی ته‌وه‌ر کراوه: به‌رژه‌وه‌ندیی هه‌ریمی کوردستان وه‌کوو (پته‌وکردنی هاریکاریی هاوبه‌شی نیوانیان له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی عیراق و فه‌په‌نسا)، گفتوگۆی هه‌ولیر - به‌غدا بۆ چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کانیان، به‌رژه‌وه‌ندیی عیراق وه‌کوو دۆخی سیاسی و ئه‌منی و ئابووری عیراق، پته‌وکردنی هاریکاریی هاوبه‌شی نیوانیان له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی عیراق و فه‌په‌نسا و پاراستنی ئارامی و سه‌قامگیریی عیراق و لیکه‌یشتن و گفتوگۆی چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کانی هه‌ولیر - به‌غدا. له لایه‌نی ناوچه‌یی (ڤوژه‌ه‌لاتی ناوه‌راست) یشه‌وه، باس له دوایین پێشهات و ئالۆزییه‌کانی ناوچه‌که کرا؛ هه‌روه‌ها تیشک خرایه سه‌ر هه‌ولدان بۆ ڤیگرتن له ته‌شه‌نه‌سه‌ندنی جه‌نگ و پاراستنی خه‌لکی سفیل و گه‌یشتنی هاریکاریی مرویی به لیقه‌وماوان (له جه‌نگی نیوان ئیسرائیل و حه‌ماس)، هه‌روه‌ها به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی تیرۆر و مه‌ترسییه‌کانی داعش. ئه‌م سی ته‌وه‌ره هه‌ریمی کوردستان [عیراق، هه‌روه‌ها ناوچه‌که گشتیان پیکه‌وه ده‌چنه خانه‌ی دا‌بینکردنی به‌رژه‌وه‌ندیی هه‌ریمی کوردستان و عیراقه‌وه.

به‌ر له‌و سه‌ردانه ره‌سمییه‌ی سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان بۆ فه‌په‌نسا، له ۱-۱۱-۲۰۲۳ دا نیچیرقان بارزانی له هه‌ولیر پێشوازیی له ئالینا ڤومانووسکی، بالیۆزی ئەمریکا له عیراق کرد. له کۆبوونه‌وه‌ی نیوان سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان و بالیۆزی ئەمریکا، باس له “به‌ودانی زیاتر به په‌یوه‌ندییه‌کانی عیراق و هه‌ریمی کوردستان له‌گه‌ل ئەمریکا له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی ئەمریکی - عیراقیدا کراوه، هه‌روه‌ها هه‌ردوو لا جه‌ختیان له به‌رده‌وامیی هاریکاریی هاوبه‌ش و گرنگیی پاراستنی ئاسایش و سه‌لامه‌تی هیژه‌کانی هاوپه‌یمانان و نیژده دیپلۆماسییه‌کان له ته‌واوی عیراق کرده‌وه.” هه‌ر له‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌شدا، که کۆنسولی گشتیی ئەمریکا له هه‌ریمی کوردستان به‌شدار بوو، دۆخی ناوخوی هه‌ریمی کوردستانیش باسی لپوه کراوه.

جیی ئاماژه‌یه دوو خالی گرینگ که نیچیرقان بارزانی، سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان له دیداری له‌گه‌ل بالیۆزی ئەمریکا له عیراق، هه‌روه‌ها له فه‌په‌نسا له‌گه‌ل ئیمانویل ماکرۆن، سه‌رۆککۆماری ئه‌و ولاته جه‌ختی لی کردۆته‌وه، بریتی بوون له “به‌ودانی زیاتر به په‌یوه‌ندییه‌کانی عیراق و هه‌ریمی کوردستان له‌گه‌ل ئەمریکا له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی ئەمریکی - عیراق”، هه‌روه‌ها “به‌ودان به په‌یوه‌ندییه‌کانی فه‌په‌نسا له‌گه‌ل عیراق و هه‌ریمی کوردستان و پته‌وکردنی هاریکاریی هاوبه‌شی نیوانیان له چوارچیوه‌ی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی عیراق و فه‌په‌نسا”، که ئه‌مه‌یان هونه‌ری دۆزینه‌وه‌ی ده‌رگه‌یه‌کی تره بۆ دا‌بینکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی هه‌ریمی کوردستان له کۆلانی ڤیکه‌وتنی ستراتیژیی ئەمریکا و فه‌په‌نسا له‌گه‌ل عیراق، که هه‌ریمی کوردستان چۆن بتوانی‌ت له‌و مه‌یدانه‌شدا خۆی ڤیک بخات و یاریی خۆی تیدا بکات؛ هه‌روه‌ها وه‌بیر به‌غدا دینیته‌وه که پێویسته ڤه‌چاوی ئه‌و “دوو ڤیکه‌وتنه ستراتیژیی” یه بکات!

سیاسه‌تی ده‌روه‌ه ته‌نیا “هونه‌ری ناسینی ئه‌وله‌وییه‌ته‌کان” نییه، به‌لکوو بۆ هه‌ریمی کوردستان “هونه‌ری

دابینکردنی بهرژه وهندییه کان "یشه، که ئه ویش ده بی له کۆلانیکی گه لیک بهرتهسک، ئالۆز و پر له کیشهی عیراق و ناچه که دا در باز ببیت، که به داخه وه ئه وه ده قهرهیش به ناکۆکی، جهنگ و ململانی بۆ دابینکردنی بهرژه وهندییه ئالۆزه کان بارگای کراره. بۆیه پرۆژه لاتی ناوه راست پی ناوه ته رهوتیکی ئالۆز، جهنگ و قهرانه وه، که ئاوا زوو کۆتایی پی نایهت. له بهر ئه وه لیکنزیکبوونه وه و کاری هاوبهش له نیوان حزب و لایه نه سیاسیه کانی ههریمی کوردستان پرسیکی ژانی و پیوستی پرۆژانهی ولاته و، یه که مین کاریش ئه وه یه که بۆ دابینکردنی بهرژه وهندییه کان پیوسته ناکۆکییه کان وه لاره بنرین، ئه ده بیاتی سیاسی و ئاراسته ی قسه کردن بگۆردریت و، دهست به خالی هاوبه شه وه بگیری، چونکه پاراستن و به هیزی ههریمی کوردستان ریک په یوه ندیی به خاله هاوبه شه کان (بهرژه وه ندیی گشتی) یه وه هیه. بۆیه مسۆگه رکردنی بهرژه وه ندیی گشتیش ههر له و کۆلانه وه در باز ده بییت.

ئه م هه وله دیپلۆماسیانه ی سه رۆکی ههریمی کوردستان، له پینا و پاراستن و به هیزی ههریمی کوردستانه. به لام ده بی ئه وهیش بزانی که به هیزی و مسۆگه رکردنی بهرژه وه ندیی ههریمی کوردستان به ریگه ی دیپلۆماسی (هیزی نه رم) وه ئه کاته هیوا یه ک و پرونا کاییه ک ده به خشیت، که ههریمی کوردستان له ناو خۆی خۆیدا به هیز و یه کپارچه بیت، تا هه م هه وله دیپلۆماسییه کان ببته هیزیکی ماددی و به ره میان هه بیت، هه میش حزب و لایه نه سیاسیه کانی ههریمی کوردستانیش خۆیان له م هه ولانه بکه نه خاوه ن و، خۆیان بکه ن به به شیک له هه وله که، هه روه ها تی بکۆشن که به شیکی سه ره کی بن بۆ ئه و یه کپارچه یییه ی ناو خۆ؛ چونکه له نه بوونی یه کپارچه یی و یه کپریزیدا، هه وله دیپلۆماسییه کان پرشتیان نابیت و بهرژه وه ندیه گشتیه کانیش دابین ناکرین. بۆیه حزب و لایه نه سیاسیه کانی ههریمی کوردستان، نابیت وه کوو بینه ری یاری یان لایه نی سییه م چاو له پرودا و هه وله کان بکه ن، یان ئه وه تا وه کوو پرۆژانه نووسیک پرودا وه کان هه لسه نگین، چونکه له دۆخه هه ستیار، ئالۆز و پر له هاوکیشه کاند، پرسی بهرژه وه ندیی گشتی ههریمی کوردستان له گۆریدا یه.

یه کییک له میکانیزمه سه ره کییه کانی پاراستن و به هیز بوونی ههریمی کوردستان له کرده وه دا ئه وه یه، که کاری پیکه وه یی له سه ر خاله هاوبه شه کان (بهرژه وه ندیی گشتی ههریمی کوردستان) بکریت، واته ریک لی ره يشدا ناسینی ئه وله وییه ته ناو خۆ یییه کانی ههریمی کوردستان (بهرژه وه ندیی ههریمی کوردستان) ده وری سه ره کی ده گپریت بۆ کاری هاوبهش و کۆدهنگی له ههریمی کوردستان. پاراستن، به هیزی ههریمی کوردستان و دابینکردنی بهرژه وه ندیه کانی، له گره ی یه کپریزی و ته با ییدا یه و، شک له وه يشدا نییه، که ئه مه پرسه هه مو وانه!